

Středověk a novověk

Middle Ages and Modern Times

Bílovice nad Svitavou (okr. Brno-venkov)

„Nad Nádražím“, „Za Boudou“, parc. č. 1276/2.

Novověk. Vápenka. Vizuální/geodetický průzkum.

Záchranný výzkum. Uložení nálezů: bez nálezů.

Lokalizace: WGS-84: 49.2391353N, 16.6757039E; 49.2423750N, 16.6982022E; 49.2414853N, 16.6891792E

Během výstavby nové rozhledny U Lidušky, u Přístřešku U Lidušky, nad vyhlídkou jihovýchodně od Bílovic nad Svitavou byla jihozápadně od stavby nalezena zaniklá historická vápenická pec. Kolem peciště oválného tvaru byly zaznamenány náznaky kamenné konstrukce vyskládané z místních granodioritů s pozůstatky nedopalů a suroviny tvořené devonským vápencem pocházejícím z nedalekého okrajového pásma Moravského krasu na katastru obce Kanice (trať „Za Boudou“). Zde byly v okolí zaniklého kamenolomu zjištěny početné vápenické pece, svědčící o výrobě páleného vápna v raném novověku. Zajímavá koncentrace podobných vápenických objektů (pece a mlíře) byla nalezena také v údolí nedalekého Kuního potoka. Ta by mohla vykazovat vztah k historickým stavbám v dnešní ulici Palackého, mimo jiných i ke známé Myslivně Lišky Bystroušky. Dokumentovaná pec u přístřešku předurčuje svým neobvyklým umístěním u hrany svitavského údolí možnou dopravní vazbu na zaniklou komunikaci, vedoucí k trojici výstavných vil stojících dosud ve svahu naproti bílovičské sokolovny (č. p. 104, 165, 283). Detektorový průzkum doložil pouze artefakty novověké povahy, rámcově z 19. až 20. století.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

The remains of a lime kiln from the early modern period were discovered during the construction of the new U Lidušky observation tower in the cadastral area of Bílovice nad Svitavou (Brno-Country District). The raw material used for building the kiln suggests a relation with the nearby Za Boudou Quarry where several lime kilns are located.

Petr Kos

Blansko (okr. Blansko)

Ul. Rožmitálova, náměstí Svobody, parc. č. 1364/72.

Vrcholný středověk. Město. Sonda. Záchranný výzkum.

Uložení nálezů: Muzeum Blanenska, p. o., inv. č. S 11053–11075.

Lokalizace: WGS-84: 49.3631158N, 16.6445139E; 49.3631553N, 16.6445928E

V jarních měsících roku 2021 probíhala rekonstrukce vodovodu a pozemní komunikace v Blansku na ulicích Bezručova a Rožmitálova a rovněž na náměstí Svobody a náměstí Republiky. Archeologický dohled měla na stavbě původně zajišťovat Archaia Brno z. ú., nicméně z kapacitních důvodů byla tato povinnost po dohodě převedena v průběhu akce na Muzeum Blanenska, p. o. Z tohoto důvodu nebyl detailně prozkoumán celý úsek výkopu, ale pouze jeho část na ulicích Rožmitálova a Bezručova v prostoru náměstí Svobody (obr. 1). Právě v úseku ulice Rožmitálova, na parcele č. 1364/72, byla zjištěna patrně nepůvodní a značně nekonzistentní kulturní vrstva (K 102), obsahující větší množství fragmentů středověké keramiky, zlomky cihel a různé mazanice mikrovrstvy. Vrstva se nacházela v hloubce 0,6 m pod současným terénem a dosahovala v dokumentovaném pětimetrovém líniovém úseku mocnosti 0,5–0,6 m, směrem dále k severovýchodu vrstva zesílila až na 0,8 m. Vzhledem ke starší písčité dorovnávkě o mocnosti 0,2 m (K 103), která klínovitě zabíhala pod ni, je pravděpodobné, že původ vrstvy K 102 je druhotný. Pod vrstvou K 103 se nacházela tmavě šedo-hnědá stejnorodá kompaktní vrstva (K 104) bez nálezů, jejíž dno leželo pod úrovní dna výkopu dosahujícího hloubky 1,5–1,7 m. Ze zkoumaného profilu byly kromě standardní tenkostěnné šedé keramiky vytáčené na kruhu a zdobené žlábkovanou šroubovicí získány i fragmenty silnostěnných grafitových zásobnic a jeden fragment výdutě zdobený rádélkem. Pro přesnější dataci chybí chronologicky citlivé okraje.

Osídlení levobřežní terasy řeky Svitavy lze vzhledem k výskytu denárového pokladu datovat již do 11. století. Během 1. poloviny 13. století se pak Blansko stává střediskem dominia s hlavním jádrem na pravé terase v prostoru románského farního kostela sv. Martina. Teprve ve druhé polovině 13. století (patrně mezi lety 1267–1277) dochází k zásadní změně sídlištní struktury a nová osada je založena biskupem Brunem na levém břehu řeky s domovními parcelami kolem velkého, pravidelně podélného, náměstí (Doležel 1995, 207). Tomuto období neodporuje kolekce keramiky zjištěná ve vrstvě K 102 a koresponduje to rovněž s nálezy získanými při záchranném výzkumu v roce 1997 v místech budovy dnešní Městské knihovny, Informační kanceláře a ČSOB (Doležel 1999, 280).

Literatura

Doležel, J. 1995: Ke vzniku a vývoji několika měst střední a severozápadní Moravy (Blansko, Ivančice, Tišnov, Velká Bíteš, Vyškov). *Archaeologia historica* 20, 201–217.

Doležel, J. 1999: Blansko (okr. Blansko). *Přehled výzkumů* 40, 279–280.

Obr. 1. Blansko, ulice Rožmitálova. Zkoumaný severozápadní profil s vyznačením vrstev K 100–104. Foto M. Novák.

Fig. 1. Blansko, Rožmitálova Street. North-western profile with layers K 100–104. Photo by M. Novák.

Summary

A cultural layer with medieval pottery finds (Fig. 1) was unearthed in 2021 during a water pipeline construction at Svobody Square in Blansko (Blansko District).

Marek Novák

Blansko (okr. Blansko)

Ul. Zámek č. p. 3, parc. č. 31/1.

Novověk. Zámek. Stavebně historický průzkum. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Blanenska, p. o., inv. č. S 11043–11050.

Lokalizace: WGS-84: 49.3632831N, 16.6458489E; 49.3633833N, 16.6458100E; 49.3634989N, 16.6458286E

Při prodlužování veřejného vodovodu a kanalizace v areálu podzámčí v Blansku v letních měsících roku 2021 byla před budovou Zámku 3 narušena původní cihlová klenba doposud neznámých zděných konstrukcí (obr. 2), které byly dne 3. 8. 2021 zdokumentovány M. Novákem z Muzea Blanenska, p. o., a J. Štětinou z Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Kroměříži.

Ve vzdálenosti asi 9 m od napojení objektu Zámek 2 se pod základem nádvoří obvodové zdi navazujícího objektu Zámek 3 objevila konstrukce zděného kanálu (obr. 3), jehož dno se nacházelo v hloubce asi 235 cm pod úrovní stávajícího terénu při dvorním průčelí objektu. Kanál měl šířku 61–64 cm, výšku stěn asi 100 cm a segmentový záklenek, jehož vrcholnice se nacházela ve výšce 117 cm nade dnem. Zatímco stěny byly zděny z lícovaného lomového kamene pojeného vápennou maltou, záklenek sestával z cihel formátu 29–30 × 15 × 7–7,5 cm; z naplocho ložených cihel téhož formátu bylo vyskládáno i dno. Od nádvořího průčelí objektu Zámek 3 se kanál několikrát mírně půdorysně zalamoval a směřoval dále k severu k budově Zámku 1, od které se směrem k objektu Zámek 3 kanalizační stoka ztlačně svažovala. Stoka byla v době průzkumu průchozí přibližně v polovině svojí délky, tj. do vzdálenosti asi 20 m od objektu Zámek 3. Celková délka stoky je cca 40 m. Její horní část, která má poněkud menší výšku, je však obtížně přístupná kvůli zásypu novodobou sutí. Proto se zatím nepodařilo detailně zmapovat nejsevernější partii kanalizační chodby a její předpokládané napojení na historickou kanalizaci objektu Zámek 1. Protilehlá jižní část kanálu byla zčásti destruována při zmíněných stavebních pracích v srpnu 2021.

Obr. 2. Blansko, Zámek 3. Kanalizační stoka s narušenou cihlovou klenbou v místě, kde zabíhá pod budovu Zámek 3. Foto M. Novák.

Fig. 2. Blansko, Zámek 3. Sewer with a disturbed brick vault in the location where it runs under Zámek 3. Photo by M. Novák.

Objevenou konstrukci lze jednoznačně ztotožnit s historickým odvodňovacím a kanalizačním systémem zámku v Blansku. Novověkou kanalizační chodbu lze datovat do 18. či 19. století a lze předpokládat, že souvisí se zděným kanalizačním sběračem procházejícím diagonálně pod zámeckým nádvořím a doloženým při archeologickém výzkumu v roce 2012 (Dejmal 2012, 2, tab. I). Kanalizační systém pod nádvořím je, již jako existující, zaznamenán na plánech z roku 1887 (Dejmal 2012, tab. V) a sloužil nejen k odvádění splašků ze záchodů zámecké budovy, ale i srážkové vody ze střech a povrchu zámeckého nádvoří. Pokračování kanalizační stoly pod interiérem objektu předzámčí Zámek 3 se zatím nepodařilo ověřit. Lze jen předpokládat, že klenutý kanál procházel příčně budovou a nejspíše ústil před jejím vnějším průčelím do potoku Palava, protékajícího před vnějším jižním obvodem předzámčí. Zjištěná vazba zděné kanalizační stoky na obvodové

Obr. 3. Blansko, Zámek 3. Průhled novověkou kanalizační stokou směrem od hlavní budovy zámku k objektu Zámek 3. Foto J. Štětina.

Fig. 3. Blansko, Zámek 3. View through the modern period sewerage channel from the main building of the chateau to Zámek 3. Photo by J. Štětina.